

וַיַּעֲבֹדְנִי אֶת־עַמִּי שְׁלַח הַעֲבָדִים אֵלָי יְהוָה כֹּה־אָמַר אֵלָיו וַדְּבַרְתָּ אֶל־פַּרְעֹה בֹא אֶל־מִשְׁפַּחַת יְהוָה וַיֹּאמֶר

En de Eeuwige zei tegen Mosje: “Ga naar de farao, want ik heb hem en zijn hovelingen zo halsstarrig gemaakt om in Egypte al deze wonderen te kunnen doen.”

De vertaling klopt niet: Er staat niet GA, maar er staat KOM.

Wat wil dat zeggen:

God staat naast de farao. Waarom zou God naast de farao staan als Hij zijn hart verhardt?

a. God de farao's hard verhardde, maar daar een reden voor heeft: hij moet zich bewijzen aan het volk

b. dat iedereen recht op bescherming heeft, recht-systeem: advocaat moet voor iedere cliënt vechten: iedereen heeft recht op verdediging

Weet u wie de sandwich uitgevonden heeft? Mensen denken: De graaf van Sandwich (John Montagu in 18e eeuw, een bekende gokker en bedacht een maal dat hij aan de speeltafel kon eten). Maar ieder joods kind weet dat de sandwich eeuwen eerder was uitgevonden door de grote rabbi Hillel.

Farao en Mosje hebben een conflict. Tussen 2 wereldvisies. Farao: de top van een zeer strenge hiërarchie, een wereld waar iedereen zijn eigen plaats heeft onder een ander, in dienst van de aristocratie van de staat.

Daarentegen: Mosje en de Tora markeren het begin van een maatschappij gericht op beperkte menselijke zeggenschap en de regels van God.

Het verschil kan niet duidelijker zijn, de keuzes onbuigzaam.

Sederavond zegt Hillel al dat we een sandwich moeten maken: matze met het bittere kruid en charoset, de zoete leem dat de stenen symboliseert die ze als slaven in Egypte moesten bakken. Dit was een compromis. De Tora gebiedt ons het geroosterde pesach-offer te eten met matse en het bittere kruid. Vandaag de dag eten we geen pesach-offer. We eten wel matses na het zeggen van een zegenspreuk, met daarna het bittere kruid met het zeggen van een zegenspreuk. Maar dit was niet voldoende voor Hillel. Hij vond dat we de matse en het bittere kruid tegelijkertijd moesten eten, als een sandwich. De sandwich was dus een compromis om Hillel tevreden te stellen. (sorry graaf van Sandwich).

Het Jodendom kent veel compromissen: de mezoeza: discussie tussen 2 rabbijnen: rechtop of liggend (horizontaal of verticaal). We leren hieruit dat om sjalom bajit, vrede in huis, er een compromis nodig is. Compromissen sluiten is van wezenlijk belang in het Jodendom.

Dit is een les voor leiders: ze moeten een manier vinden om tot een compromis te komen. Nederland is daar groots in, misschien een beetje TE groot. In mediation-cursussen leer je eerst: zijn er gemeenschappelijke zaken waar men het over eens is? Op die manier kun je het veld verruimen. Een ieder krijgt gedeeltelijk wat hij/zij wil en moet ook wat inleveren. Niemand krijgt alles: een compromis gaat niet over alles of niets.

Volgende Pesach zullen we ons dus bewust zijn dat de Hillel sandwich een compromis is tussen diegenen die zeiden dat alles apart gegeten moet worden en diegenen die zeggen dat alles samen gegeten moet worden.

In Deuteronomium staat: “Tsedek, tsedek tirdof” (16:20) Rechtvaardigheid, rechtvaardigheid moet je najagen. Waarom wordt er 2x rechtvaardigheid gezegd? De grote middeleeuwse geleerde Rashi zegt dat je soms absolute rechtvaardigheid moet najagen, als het overduidelijk is dat de een gelijk heeft de ander niet. Maar even zo vaak, moet je gaan voor peshara: een compromis, dat ieder er iets uithaalt wat voor hem of haar goed is.

Farao en Mosje hebben een conflict. Tussen 2 wereldvisies. Farao: de top van een zeer strenge hiërarchie, een wereld waar iedereen zijn eigen plaats heeft onder een ander, in dienst van de aristocratie van de staat.

Daarentegen: Mosje en de Tora markeren het begin van een maatschappij waar gericht op beperkte menselijke zeggenschap en de regels van God.

Het verschil kan niet duidelijker zijn, de keuzes onbuigzaam.

In dit hoofdstuk wordt nog een verschil duidelijk: een verschil dat twee wereldbeelden radicaal tegenover elkaar zet.

De Farao doet een poging Mosje's toestemming te kopen voor de slavernij. Mosje houdt vast aan de totale vrijlating van het hele volk. De Farao realiseert zich dat dit een eind zou maken aan de slavernij van de

Israëlieten in Egypte. Dus hij doet een tegenbod: de mannen kunnen de woestijn ingaan om hun God te aanbidden, maar de vrouwen en kinderen blijven achter in Egypte.

De Farao spreekt de normale politieke taal, waar tegenstanders ieder water in de wijn doen om tot een akkoord te komen. Niemand is volkomen tevredengesteld, maar ieder kan een overwinning op de ander claimen. Zelfs de doortrapte politicus, Farao biedt een verstrekkend compromis, dat er toch toe bijdraagt dat hij kan behouden wat hij wil: israëlitische slaven, terwijl hij tegelijkertijd hij Mosje een betekenisvolle overwinning toestaat. Tenslotte, Mosje kan dan beweren dat Farao heeft toegegeven aan zijn eis om God te mogen dienen in de woestijn.

Het onderscheid tussen een goede politicus en een waarlijk grote is degene die weet wanneer een compromis ongepast is. Mosje was een waarlijk grote politicus. Hij wist dat het enige gebied waar hij nooit een compromis zou kunnen sluiten was de toestemming voor het hele volk. Farao wilde alleen de mannen de mogelijkheid geven God te aanbidden, en Mosje's afwijzing is meteen en volledig: "Met onze jeugd en onze senioren willen we gaan we gaan met onze zonen en onze dochters, want we moeten God's feest ouden".

Het Jodendom kan niet slechts behouden door 1 deel van de groep, een kaste of een sekse. Oud en jong, mannelijk en vrouwelijk, wij vormen allemaal samen de gemeenschap van Israël, en we zijn allemaal God's volk. Die manier van denken: inclusief begon aan het begin van een verhitte discussie tussen Mosje en de Farao. En van het begin af aan leerde Mosje ons dat een Jodendom dat geen ruimte maakt voor alle Joden is geen Jodendom. Als we op de weg doorgaan die begonnen is door onze voorvader, zo lang geleden, is het zeer de moeite waard te focussen op de onvermurwbare volharding van onze eerste leraar Mosje:

"Met onze jongeren en ouderen, onze zoons en dochters, zullen we gaan."

Rabbijn Marianne L. van Praag, 20 januari 2019